

Juryrapport Jan van Gelderprijs 2018

In 1985 introduceerde de VNK een prijs voor publicaties van jonge kunsthistorici en vernoemde die naar de vijf jaar eerder overleden Utrechtse hoogleraar Jan van Gelder. Een voorbeeldige naamdrager - breng ik graag in herinnering - aangezien hij al tijdens het eerste jaar van zijn studie, op z'n twintigste, werd aangesteld als assistent-conservator van Museum Boijmans en vóór zijn 35ste tientallen publicaties op z'n naam had.

Sinds 1985 is de prijs 25 keer uitgereikt – niet elk jaar dus. De laatste prijswinnaar was twee jaar geleden Sara van Dijk voor haar prachtige proefschrift over de kleding op vrouwenportretten van Leonardo. De jury, onveranderd qua samenstelling, heeft opnieuw gekozen voor een tweejaarlijkse uitreiking, vooral ter vergroting van het aantal kandidaat-publicaties.

Een belangrijk deel daarvan wordt gevormd door de kunsthistorische dissertaties die in 2016 en 2017 verdedigd zijn. Dat zijn er maar liefst 30; 18 in 2016 en 12 in 2017. Dat klinkt als veel leeswerk voor het juryvolk, maar -wees gerust- de grote meerderheid van de promovendi is ouder dan 35, de leeftijdsgrens die we bij deze prijs hanteren. Verder zijn kandidaten in beeld gekomen dankzij de mogelijkheid om bij de VNK publicaties te signaleren. Daar zijn we heel blij mee, want het blijft lastig voor de jury om de jongheid van auteurs te achterhalen. We roepen iedereen dan ook op om vaker dergelijke aanbevelingen in te zenden.

Wat zoekt de jury? Heel kort: veelbelovendheid die al meteen wordt waar gemaakt. Dat is veel gevraagd, maar gelukkig niet geheel onrealistisch. Vandaag presenteren we vier van deze jonge veelbelovende collega's. Het gaat om twee dissertaties en twee tentoonstellingsteksten. Zo'n verdeling is -zo vinden wij- een goede weerspiegeling van de werkelijkheid van het werkgebied van jonge kunsthistorici: promotieplaatsen zijn schaars; er ligt relatief veel ruimte voor professionele ontwikkeling in het tentoonstellingsbedrijf. We erkennen hiermee ook dat het museum een belangrijke taak vervult als leerschool naast de universiteit.

Onze eerste genomineerde, Marieke Jooren, is zo'n iemand die zich in het museale tot een veelzijdig kunsthistorica heeft ontwikkeld. Zij heeft bewezen diverse tentoonstellingsopdrachten aan te kunnen: Van Gogh, Seurat, Verster, Hynckes, Oepts, en op dit moment Willem Tholen. De

Jan van Gelderprijs is echter geen loopbaanprijs; de publicatie die wij vandaag nomineren is haar bijdrage aan de Arnhemse tentoonstelling *Peter Alma, van De Stijl naar communisme*. Haar essay over de Stijlaren van deze kunstenaar, die behalve vanwege de muurschildering in het Amstelstation weinig gekend wordt, kenmerkt zich door een uitstekende leesbaarheid, heldere opbouw en goede grip op de richtingenstrijdjes tussen De Stijl-mannen en de politieke kameraden. Jooren is maar liefst driemaal voorgedragen voor nominatie! Terecht.

Van geheel andere aard is de dissertatie van Matthijs Jonker, 11 maanden geleden verdedigd hier aan de UvA. Het intellectuele gewicht van zijn proefschrift laat zich aflezen uit de titel *The Academization of Art: A Practice Approach to the Early Histories of the Accademia del Disegno and the Accademia di San Luca*. Ditmaal niet een rehabilitatie van een onderbelichte kunstenaar of fenomeen, maar een her-verkenning van een thema waar al heel wat geleerden hun licht over hebben laten schijnen. Zijn *re-visit* van de vroege Italiaanse academies doet hij vergezeld van de filosofie – Matthijs zijn tweede studie. De invalshoek is de zogeheten *Practice Theory* van Pierre Bourdieu en de wat minder bekende filosoof Theodore Schatzki. Door bestudering van *social practices* analyseert Jonker deze academies als habitat en legt nadruk op hun rol als religieuze broederschap en pseudo-gilde. Dat is een interessant alternatief voor de gebruikelijke intellectuele-emancipatoire duiding van het academie-fenomeen. Het is zodoende een mooie illustratie van interdisciplinaire, *theory-based* kunstgeschiedbeoefening.

We vervolgen met een oude bekende - die ook nog steeds jong is. In 2016 noemden wij Angela Jager vanwege een artikel; ditmaal legt haar dissertatie heel wat gewicht in de waagschaal: Zij verdedigde twee jaar geleden, eveneens aan de UvA, '*Galey-schilders*' en '*dosijnwerck*'. *De productie, distributie en consumptie van goedkope historiestukken in zeventiende-eeuws Amsterdam*. Ze bestudeert dus de onderkant van de markt; iets waar bijna geen kunsthistoricus zich toe aangetrokken voelt. Jager laat zien dat daar toch veel te halen is. Door een inventieve en analytische geest is ze goed in staat om op basis van inventarissen en ander fragmentarisch materiaal de onder-wereld van de kunstproductie te reconstrueren. Op twee punten stelt ze ons beeld van de 17de-eeuwse schilderkunst bij: het klopt niet dat historieschilderkunst voornamelijk voor de hoger opgeleide kunstliefhebbers bedoeld was en evenmin is het zo dat de historieschilderkunst in de loop van de zeventiende eeuw terrein verloor ten gunste van meer decoratieve genres. Het is een mooi

voorbeeld van de tamelijk jonge traditie van sociaal-economisch onderzoek, waarvan Michael Montias als vader geldt, die -zo laat Angela Jager zien- door een scherpe geest heel wat meer kan worden dan cijfers en tabellen.

De laatst genoemde is Mireille Cornelis. Zij was de drijvende kracht bij de totstandkoming van de tentoonstelling *In de ban van Hercules Segers. Rembrandt en de Modernen*, die in 2016-17 in het Rembrandthuis plaatsvond. Een intrigerend, maar zeker geen gemakkelijk onderwerp. In de catalogus neemt Mireille vijf essays voor haar rekening en beweegt zich daarmee van de 17de tot de 21ste eeuw. Dat doet ze met een concieze, rake, lichte toon en geeft daarbij blijk van goed gevoel voor visuele en artistieke kwaliteiten. In de vijf teksten beoefent ze verschillende genres der kunstgeschiedschrijving: biografie, stijlkritiek, technische uitleg, historiografie, kunstenaarsrespons en literaire inspiratie.

Het belangrijkste essay gaat over de navolging van Segers door zo'n twintig 20ste-eeuwse kunstenaars die hem bewonderen als profeet van het ongewisse en ongebondene. Cornelis heeft daarbij met verschillende levende kunstenaars contact gehad. De (geclaimde) verwantschappen die zij presenteert nodigen ons uit om goed te kijken, en soms te verwonderen, wat inspiratie nu eigenlijk is.

Welnu, de jury had het dit jaar extra moeilijk om het wetenschappelijke gewicht van een dissertatie af te wegen tegenover de lichtere toets van een tentoonstellingstekst waarin de bijdrage aan het vakgebied minder argumenterend en expliciterend hoeft te zijn. We zijn echter zo bekoord door de vreugde van de kunstgeschiedenis die uit Mireille Cornelis tentoonstellingsteksten spreekt en van de door haar vertoonde kunsthistorische reikwijdte dat we de Jan van Gelderprijs dit jaar toekennen aan deze bijzonder jonge kunshistorica.

Aangezien deze publicatie jouw eersteling is mag het al helemaal geen loopbaanprijs heten. Alhoewel ... we hoorden dat Mireille na afronding van de Segers-catalogus te voet van Utrecht naar Florence is gegaan. Dat is in andere zin prijzenswaardig. Wilskracht en doorzettingsvermogen zijn er in ieder geval. De jury hoopt dat die eigenschappen in combinatie met de vandaag bekroonde kwaliteiten jou een mooie loopbaan binnen ons vakgebied zullen bezorgen.

Van harte gefeliciteerd, Mireille.

Arjan de Koomen (voorzitter)

Machtelt Brüggen Israëls
Roman Koot
Eva Röell
Caroline Roodenburg
Gregor Weber
